

สร้างนวัตกรรมจากงานวิจัย

สู่การจดทรัพย์สินทางปัญญาและขายได้จริง

กฤตยานันท์ พลเชตต์ นักวิทยาศาสตร์ปฏิบัติการ
กองพัฒนาธุรกิจวิทยาศาสตร์บริการ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยให้มีเสถียรภาพจำเป็นต้องมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน บุคลากรระบบวิจัยและนวัตกรรมของประเทศ โดยอาศัยความรู้และความก้าวหน้าในการวิจัยและนวัตกรรมที่ต้องความทันสมัยตลอดเวลา เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อรองรับการแข่งขันที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในยุคศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561 - 2580 ในประเด็นการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยการนำความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่มาผนวกกับองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมที่มีทรัพย์สินทางปัญญาเป็นพื้นฐานสำคัญ

โมเดลการสร้างเศรษฐกิจใหม่ ภายใต้นโยบาย “ประเทศไทย 4.0” หรือ “Thailand 4.0” เป็นการถอดรหัสที่จะนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ภายใต้ภูมิทัศน์ใหม่ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจมาสู่ระบบเศรษฐกิจสร้างมูลค่า (Value-Based Economy) ปรับเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์แบบเดิมไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม ทั้งนี้ การวิจัยและนวัตกรรมทำให้ประเทศไทย สามารถยกระดับห่วงโซ่การผลิตและการบริการที่มีมูลค่าเพิ่มสูงในตลาดโลก และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและสังคม รวมทั้งเป็นเจ้าของเทคโนโลยีในสาขาที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย สามารถใช้แก้ปัญหาและทำให้เกิดผลกระทบต่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ สร้างขีดความสามารถทางความรู้ด้านวิชาการ เทคโนโลยีฐาน และสร้างนวัตกรรมทางสังคมให้เป็นรากฐานของประเทศสำหรับการเติบโตในระยะยาว

การที่จะเริ่มต้นทำงานวิจัย มักมีคำถามในใจว่า “จะทำงานวิจัยเรื่องอะไรดี” ซึ่งเป็นคำถามแรก และถัดมาต้องพิจารณาความสำคัญของเรื่องที่ทำวิจัยว่าเรื่อง/ประเด็นที่สนใต้นั้นมีความสำคัญที่จะทำวิจัยหรือไม่ ความเป็นไปได้ในการวิจัย การไม่มีความซ้ำซ้อนกับงานวิจัยที่ทำมาแล้ว รวมถึงหลักเกณฑ์การสนับสนุนการวิจัยของแหล่งทุนที่ขอสนับสนุน ซึ่งจำเป็น

ต้องมีการคำนึงถึงเป้าหมายที่ชัดเจนของการสร้างงานวิจัยด้วยงบประมาณสนับสนุนอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิผลมากที่สุด และควรมีการสืบค้นสิทธิบัตร (Patent Search) เนื่องจากจากผลงานที่เรากำลังจะคิดค้น หรือที่พัฒนาแล้วนั้นอาจจะมีการจดสิทธิบัตรเรียบร้อยแล้ว นอกจากนี้ การสืบค้นข้อมูลสิทธิบัตรก็มีประโยชน์อย่างมาก เพราะจะทำให้เรารู้ว่าเราจะสามารถพัฒนาหรือต่อยอดผลงานที่มีการจดสิทธิบัตรนั้น ๆ ได้หรือไม่ รวมถึงควรมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในทุกระดับ เพื่อให้เกิดผลจากงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า และได้รับการต่อยอดเพื่อผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

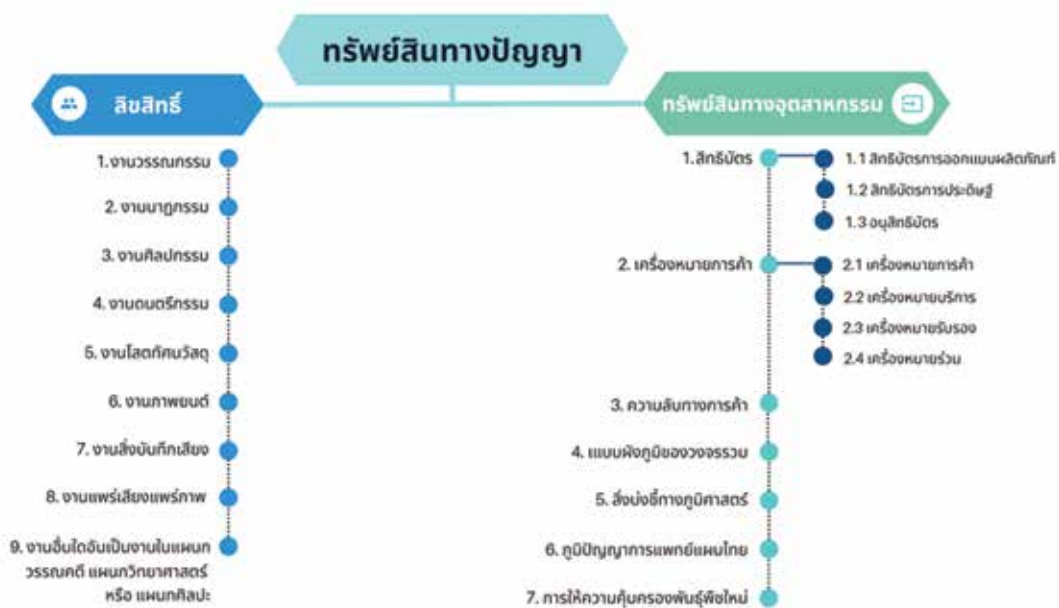
จากบทสัมภาษณ์ของ ดร.วิศิษฎ์พร วัฒนวาทิน อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี กล่าวว่า “การได้มาซึ่งผลงานวิจัยและนวัตกรรม เปรียบได้กับทรัพย์สินที่หามาได้จากการใช้สมองของผู้ค้นพบ และได้ให้คำจำกัดความสิ่งที่มีการค้นพบหรือผลงานอันเกิดจากมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ ว่าทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property หรือ IP) ซึ่งมีความคิดคล้ายกับทรัพย์สินโดยทั่วไป เช่น เงิน ทอง บ้านรถยนต์ เป็นต้น ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่จับต้องได้ ในขณะที่การค้นพบสูตรต่าง ๆ ผลงานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ รวมไปถึงนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ก็เป็นสิ่งมีค่า

แต่เป็นทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ แต่ได้รับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิการคุ้มครองตามกฎหมาย สิ่งสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา คือ การเปลี่ยนทรัพย์สินที่ไม่มีตัวตน (Intangible Asset) เช่น ความคิด ให้กลายเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จับต้องได้ (Executive Right) ของผู้ยื่นจดทะเบียนในระยะเวลาหนึ่งของการคุ้มครอง” โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ได้แบ่งทรัพย์สินทางปัญญาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (1) ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial Property) และ (2) ลิขสิทธิ์ (Copyright) ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

ปัจจุบัน พบว่า ผลการวิจัย สิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมใหม่ ถูกละเมิดสิทธิในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคัดลอก การนำเอาผลงานผู้อื่นมาเป็นของตน ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา ซึ่งเป็นปัญหาอย่างมากไม่เฉพาะแต่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาไปทั่วโลก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกฎหมายเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าว จากการถูกละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น การที่บุคคลอื่นที่ไม่ใช่เจ้าของผลงานจะนำไปใช้ประโยชน์จึงต้องมีการขออนุญาตเจ้าของผลงานนั้นก่อน แต่ถ้าเอาไปโดยพลการ ไม่ได้ขออนุญาต ถือเป็น การลักทรัพย์เช่นเดียวกับการขโมยเงิน ทองคำ ตู้เย็น เป็นต้น จะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทนั้นๆ แต่ถ้าเจ้าของผลงานไม่มีการปกป้อง

คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างถูกต้อง นั้นหมายถึงผลงานและไอเดียของเรา จะกลายเป็นสิ่งที่เปิ่นเสรี และผู้อื่นสามารถทำซ้ำลอกเลียนแบบได้ โดยไม่มีความผิดทางกฎหมาย ปัจจุบันทรัพย์สินทางปัญญามีความสำคัญมาก โดยเฉพาะการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมต่าง ๆ ซึ่งในขณะนี้หลายประเทศทั่วโลก ได้ให้ความสำคัญเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างสรรค์ผลงาน เพื่อเป็นแรงจูงใจหรือกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการวิจัยและนวัตกรรม คือ การนำผลงานมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2564 ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 หรือที่เรียกว่า TRIUP Act เพื่อช่วยสนับสนุนและส่งเสริม สร้างแรงจูงใจให้แก่ นักวิจัย สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัย และหน่วยงานภาครัฐ ให้ทำงานวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดระบบนวัตกรรมที่สมบูรณ์ ซึ่งเป็นนิมิตหมายที่ดีต่อระบบนิเวศด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมของประเทศ เพื่อพลิกโฉมให้ประเทศมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและยั่งยืน ยกกระดับความสามารถในการแข่งขันด้วยเศรษฐกิจ สร้างคุณค่า และพร้อมก้าวสู่นาคต

แผนภาพที่ 1 แผนภูมิทรัพย์สินทางปัญญา (กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์)

ภาพที่ 2 วงจรทรัพย์สินทางปัญญา (ผศ.ดร.อัศววิทย์ กาญจนโอภาส)

กรมวิทยาศาสตร์บริการเป็นองค์กรนำในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางคุณภาพด้านวิทยาศาสตร์เพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มีภารกิจหลักเกี่ยวกับการให้บริการทางวิทยาศาสตร์ โดยการดำเนินการกำกับดูแล ส่งเสริมวิจัยและพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นสถานปฏิบัติการกลางทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศ เพื่อเสริมสร้างการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างยั่งยืน มีการพัฒนาการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และเชิงสังคมให้มีประสิทธิผลมากขึ้น

กรมวิทยาศาสตร์บริการ ได้ประกาศนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2566 เพื่อตอบสนองพระราชบัญญัติส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 (TRIUP Act) โดยกำหนดให้มีหน่วยสนับสนุนด้านจัดการทรัพย์สินทางปัญญา คือ กองพัฒนาธุรกิจวิทยาศาสตร์บริการ (พอ.) ให้มีภารกิจเป็นหน่วยบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของกรมวิทยาศาสตร์บริการเพื่อป้องกัน

และนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ สังคม หรือสาธารณะ และมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักวิจัยมีความรู้ความเข้าใจด้านทรัพย์สินทางปัญญา (Creation) เพื่อเพิ่มศักยภาพในการขอรับความคุ้มครองให้กับผลงานวิจัยและสามารถยื่นจดทรัพย์สินทางปัญญา (Protection) ควบคู่กับการเผยแพร่ผลงานตีพิมพ์ ส่งเสริมให้มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ รวมทั้งจัดทำระเบียบว่าด้วยการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพย์สินทางปัญญา (Utilization) และประสานการเจรจาระหว่างเจ้าของผลงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือร่วมทุนพัฒนางานวิจัย (Enforcement) ดังแสดงในแผนภาพที่ 2 เพื่อให้มีการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ อันจะเป็นประโยชน์ทั้งการต่อยอดการวิจัยและต่อเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม และเป็นแรงจูงใจให้มีการวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพิ่มขึ้นและให้มีการจัดสรรผลประโยชน์แก่นักวิจัยเป็นเจ้าของผลงานตามระเบียบว่าด้วยการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่ช่วยส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมจากงานวิจัยสู่การจดทรัพย์สินทางปัญญาและขายได้จริง

อ้างอิง :

1. บทความพิเศษ สารพันกฎหมายที่ “นักวิจัย” ควรรู้: ตอนลิขสิทธิ์ โดย วิศิษฐ์พร วัฒนาวาทิน สัมภาษณ์และเรียบเรียง: บุรทิน ขำภีรัฐ Suranaree J. Soc. Sci. Vol. 8 No. 2; December 2014
2. ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา) พิมพ์ครั้งที่ 1 ตุลาคม 2561
3. กรมทรัพย์สินทางปัญญา. คู่มือการขอรับสิทธิบัตรและอนุสิทธิบัตรฉบับประชาชน.
4. พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2564 (ฉบับประกาศราชกิจจานุเบกษา) ประกาศ 8 พฤศจิกายน 2564